

PM 2004 RVII (Dnr 325-2787/2003)

Utveckling av utrednings- och uppföljningsinstrument inom Stockholms stads missbrukarvård

Borgarrådsberedningen föreslår kommunstyrelsen besluta följande

1. Stadsledningskontoret ges i uppdrag att i samråd med socialtjänstnämnden och några stadsdelsnämnder utveckla arbetsmetoden ASI (Addiction Severity Index) som stöd vid utredning, uppföljning och utvärdering av socialt arbete inom individ- och familjeomsorgen, i enlighet med vad borgarrådet anför.
2. Socialtjänstnämndens förslag att det elektroniska stödet till arbetsmetoden ASI skall integreras med befintliga IT-system i staden anses besvarad med vad borgarrådet anför.

Föredragande borgarrådet Margareta Olofsson anför följande.

Bakgrund

Socialtjänstnämnden beslutade den 26 augusti 2003 att till kommunstyrelsen överlämna förslaget att det elektroniska stödet till arbetsmetoden ASI skall integreras med befintliga IT-system i staden.

ASI är en strukturerad arbetsmetod inom individ- och familjeomsorgen innehållande frågor om olika livsområden, där den enskilde själv får definiera sina problemområden och skatta tyngden av dessa. För att få använda ASI-intervjun skall den anställda först delta i en ASI-utbildning under tre dagar. ASI används i olika omfattning i 10 stadsdelsnämnder och vid enheten för hemlösa. Ytterligare sju stadsdelsnämnder planerar att börja använda ASI. ASI används av ett 70-tal kommuner. Det används också inom kriminalvården och vid flera behandlingshem och SiS-institutioner. Socialstyrelsen genom Centrum för utvärdering av socialt arbete (CUS) ger ut de officiella svenska versionerna av ASI-manualen och datorversionen. Det finns ett stort intresse hos flera stadsdelsnämnder av att fortsätta utveckla ASI-användandet.

Beställargruppen för Paraplysystemet är positiv till samordning av IT-stödet till ASI under förutsättning att kommunstyrelsen fattar vederbörligt beslut. Beställargruppen fungerar som stadens styrgrupp till delegerad systemägare för Paraplyet, IT-avdelningen. Beställargruppen består av tjänstemän. Ordförande är stadsdelsdirektören i Bromma stadsdelsförvaltning.

Ärendets beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, Spånga-Tensta stadsdelsnämnd, Maria-Gamla Stans stadsdelsnämnd och Älvsjö stadsdelsnämnd.

Stadsledningskontoret anser det bra att koppla uppföljning av socialt arbete genom särskilda uppföljningsmoduler till nuvarande verksamhetssystem. Kontoret ställer sig positivt till att staden ska undersöka förutsättningarna för hur ett elektroniskt stöd vid

uppföljning av socialt arbete kan utformas. En enighet om vilka grundläggande uppgifter som en sådan uppföljningsmodell skall innehålla måste dock till.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd anser det mycket positivt med ett enhetligt system över staden och att berörda förvaltningar får tillgång till IT-stöd i arbetet.

Maria-Gamla Stans stadsdelsnämnd ställer sig helt bakom förslaget till ett fungerande IT-stöd så att även ASI-intervjuer kan dokumenteras inom ramen för utredningen i Paraplyet.

Älvsjö stadsdelsnämnd använder sig redan av ASI och erfarenheterna är enbart positiva. Nämnden förordar att Beställargruppen för Paraplysystemet arbetar vidare med att utveckla ett fungerande IT-stöd för ASI.

Mina synpunkter

Missbrukarvården är ett av stadens viktigaste områden. Behovet av att utveckla stadens insatser är stort, liksom att förbättra hanteringen av dokumentation och uppföljning. ASI (Addiction Severity Index) är en metod inom missbrukarvården, som redan används inom flertalet stadsdelsnämnder. ASI fungerar som ett utredningsinstrument, men ger också underlag för fortsatt uppföljning och dokumentation. Erfarenheterna av metoden är mycket goda, och intresset av att vidareutveckla denna metod är stort. En datorversion av ASI finns tillgänglig sedan våren 2003 vilket ytterligare stärker förutsättningarna för att ASI skall kunna förbättra uppföljningen och dokumentationen.

Staden är dock i behov av ett bättre datorstöd för att till fullo kunna utnyttja möjligheterna i ett övergripande uppföljningsinstrument. Beställargruppen för Paraplysystemet är positiv till att en samordning av IT-stöd till ASI görs. Jag anser att en sådan samordning är bra och instämmer i vikten av att datorstödet integreras i befintliga IT-system. Det kan dock finnas andra programvaror än den aktuella som kan fylla samma funktion, vilket bör beaktas i det fortsatta utvecklingsarbetet.

För att ett utrednings- och uppföljningsinstrument som ASI ska få ett brett genomslag över staden krävs förutom datorstödet en satsning på utbildning, på implementering i de stadsdelar som ännu inte kommit igång med en systematisk användning, på forskning och utveckling m.m. Stadsledningskontoret, i samråd med socialtjänstnämnden och några stadsdelsnämnder, får därför i uppdrag att vidareutveckla stödet vid utredning, uppföljning och utvärdering av socialt arbete inom individ- och familjeomsorgen. I det fortsatta utredningsarbetet skall Kompetensfondens möjligheter att stödja utvecklingen undersökas. En bred satsning på utrednings- och uppföljningsinstrument inom individ- och familjeomsorgen faller väl inom ramarna för Kompetensfondens mål och förutsättningar.

I det fortsatta utvecklingsarbetet bör också hänsyn tas till att liknande utrednings- och uppföljningsinstrument behöver utvecklas inom andra områden, som t.ex. barn- och ungdom, psykiskt funktionshindrade eller ekonomiskt bistånd. Jag delar stadsledningskontorets uppfattning att detta skall beaktas vid utvecklingen av ASI.

Jag föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande

1. Stadsledningskontoret ges i uppdrag att i samråd med socialtjänstnämnden och några stadsdelsnämnder utveckla arbetsmetoden ASI (Addiction Severity Index) som stöd vid utredning, uppföljning och utvärdering av socialt arbete inom individ- och familjeomsorgen, i enlighet med vad borgarrådet anför.
2. Socialtjänstnämndens förslag att det elektroniska stödet till arbetsmetoden ASI skall integreras med befintliga IT-system i staden anses besvarad med vad borgarrådet anför.

Stockholm den 10 mars 2004

MARGARETA OLOFSSON

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

ÄRENDET

Socialtjänstnämnden beslutade den 26 augusti 2003 att till kommunstyrelsen överlämna förslaget att det elektroniska stödet till arbetsmetoden ASI skall integreras med befintliga IT-system i staden.

ASI är en strukturerad arbetsmetod inom individ- och familjeomsorgen innehållande frågor om olika livsområden, där den enskilde själv får definiera sina problemområden och skatta tyngden av dessa. För att få använda ASI intervjun skall man först delta i en ASI-utbildning under tre dagar. ASI används i olika omfattning i 10 stadsdelsnämnder och vid enheten för hemlösa. Ytterligare sju stadsdelsnämnder planerar att börja använda ASI. ASI används av ett 70-tal kommuner. Det används också inom kriminalvården och vid flera behandlingshem och SiS-institutioner. Socialstyrelsen genom Centrum för utvärdering av socialt arbete (CUS) ger ut de officiella svenska versionerna av ASI-manualen och datorversionen. Det finns ett stort intresse hos flera stadsdelsnämnder av att fortsätta utveckla ASI-användandet.

Beställargruppen för Paraplysystemet är positiv till samordning av IT-stödet till ASI under förutsättning att kommunstyrelsen fattar vederbörligt beslut. Beställargruppen fungerar som stadens styrgrupp till delegerad systemägare för Paraplyet, Rolf Lindkvist, IT-avdelningen. Beställargruppen består av tjänstemän. Ordförande är Bertil Östberg, stadsdelsdirektör i Bromma stadsdelsförvaltning.

Socialtjänstnämnden beslutade den 26 augusti 2003 att godkänna inriktningen i tjänsteutlåtandet och överlämna ärendet till kommunstyrelsen för vidare beslut.

Socialtjänstförvaltningens tjänsteutlåtande från den 26 juni 2003 är i huvudsak av följande lydelse.

ASI (Addiction Severity Index)

ASI utvecklades i början av 1980-talet av den amerikanske missbruksforskaren Tom McLellan. Syftet var att utvärdera olika behandlingsprogram för alkohol- och drogproblem. ASI är en strukturerad intervju som passar främst klienter med missbruksproblem. Intervjun innehåller frågor om olika livsområden såsom alkohol- och narkotikamissbruk, arbete, fysisk och psykisk hälsa, socialt umgänge och kriminalitet. För varje livsområde gör både klienten och intervjuaren skattningar av hur allvariga problem klienten har och hur stort hjälpbehovet är. ASI-intervjun finns i två versioner, en fullständig som innehåller drygt 180 frågor och en uppföljningsintervju med 150 frågor. Den första intervjun fokuserar på klientens tidigare liv och aktuella förhållanden, medan uppföljningsintervjun huvudsakligen tar upp aktuella förhållanden.

Hur man gör intervjun och vilka frågor man ställer beskrivs steg för steg i ASI-manualen. Svartalternativen är till stor del standardiserade, men utrymme finns för kommentarer i löpande text. Intervjun tar 1-2 timmar beroende på hur van intervjuaren är. För att få använda ASI-intervjun ska man först delta i en ASI-utbildning under tre dagar.

ASI har omarbetats fem gånger. Den senaste amerikanska versionen är från 1992. Sedan 1996 finns en svensk officiell version, den nu gällande publicerades 1999.

ASI har utvärderats och förbättrats enligt krav på validitet och reliabilitet, dvs.

att man får fram den information om olika förhållanden som behövs för att kunna ge klienten en lämplig insats och att den information man får fram och dokumenterar är korrekt.

I Sverige används ASI i missbrukarvården inom socialtjänsten i ett 70-tal kommuner och inom hälso- och sjukvården. Den används också inom kriminalvården och vid flera behandlingshem och SiS-institutioner. Internationellt används ASI i Nordamerika och i flera europeiska länder.

Centrum för utvärdering av socialt arbete (CUS) vid Socialstyrelsen är ett centrum för ASI. CUS stödjer användare med kunskap, studerar hur ASI används i praktiken, värnar om ASI-utbildningens kvalitet samt bidrar till kunskapsutvecklingen och ASI-intervjuns vetenskapliga kvalitet. CUS har gett ut de officiella svenska versionerna av ASI-manualen och datorversionen. På ASI:s hemsida finns metoden utförligt beskriven, Där kan man också tanka ner ASI-manualen, anmäla sig till utbildning, beställa program m.m. En kunskapsdatabas om ASI-litteratur håller på att arbetas fram, som kommer att bli tillgänglig från hemsidan. CUS genomför också en implementeringsstudie av ASI.

ASI-användningen i staden

I mars 2003 skickades en enkät om användningen av ASI till samtliga stadsdelsförvaltningars missbruksgrupper samt till socialtjänstförvaltningens enhet för hemlösa. Av enkätsvaren framkom att ASI används inom missbrukarvården i 10 stadsdelsförvaltningar och av enheten för hemlösa. Ytterligare sju stadsdelsförvaltningar planerar att börja använda ASI. En stadsdel har ännu inte tagit ställning. De stadsdelar som uppger att de idag använder ASI gör det i olika stor omfattning. Några stadsdelar, såsom Norrmalm, Kungsholmen och Vantör, har använt programmet i flera år medan andra nyligen har börjat. Kungsholmen och Norrmalm har även genomfört ASI-projekt med hjälp av utvecklingsmedel från länsstyrelsen och socialstyrelsen. Drygt 100-talet socialsekreterare i staden är utbildade i ASI och för ytterligare 35 planeras utbildning under innevarande år. Av enkätsvaren framkom, liksom det gjort vid återkommande samrådsdiskussioner med missbrukschefer vid stadsdelsförvaltningarna och enheten för hemlösa, att det hos det stora flertalet förvaltningar finns ett stort intresse av att fortsätta utveckla ASI-användandet och av att samordna IT-stöd. Inom staden finns redan idag ett mindre nätverk för ASI-användare.

Befintlig datorversion

En datorversionen av ASI har utvecklats och finns tillgänglig sedan april 2003. Denna datorversion är ett verktyg för att koda in och sedan bearbeta den information som klienterna lämnat vid intervjun. För en van användare tar det c:a 10 minuter att koda in uppgifterna i datorprogrammet. Uppgifter om enskilda och grupper kan ställas samman och klientinformation kan skrivas ut. Samma sekretess gäller för material från ASI-intervjun som för annat aktmaterial om enskilda klienter. Därför tillåter datorversionen endast avidentifierade uppgifter. Frågor och svar omvandlas med datorns hjälp till en skriven text: fråga för fråga, område för område. Handläggare och klient får därmed ett gemensamt informationsunderlag att utgå från i utrednings- och behandlingsarbetet. Datorprogrammet ger också statistik som visar hur enskilda klienter utvecklas inom olika livsområden, åskådliggjort i tabeller och diagram. Det blir därmed möjligt att jämföra klienters problembild vid olika tillfällen. Samma information kan fås för hela grupper av klienter.

Stockholms stads behov av datorstöd

Ett flertal stadsdelsförvaltningar och enheten för hemlösa har idag tillgång till en äldre nätversion av ASI (CD-skiva) som gör det möjligt att göra sammanställningar av intervjuer och uppföljningar. Detta är dock krångligt och tidskrävande och förutsätter goda kunskaper i Access eller tillgång till och kunskap i statistikprogrammet SPSS. Från flera stadsdelsförvaltningar har framförts önskemål om att få tillgång till ett datorstöd som underlättar arbetet och som möjliggör uppföljning av enskilda klienter och grupper och jämförelser mellan stadsdelsförvaltningarna.

Vid ett möte i maj 2003 med stadens beställargrupp för Paraplysystemet informerades om ASI och önskemålen om samordning av IT-stöd, vilket helst bör integreras med befintliga system. Beställargruppen ställer sig positiv till att man går vidare med frågan under förutsättning att kommunstyrelsen fattar vederbörligt beslut.

Bedömning

Socialtjänstförvaltningens stab har i uppgift att på ett övergripande plan följa utvecklingen av stadens socialtjänst exklusive äldreomsorgen. Staben ska också arbeta med metodutveckling inom respektive programområde och genom utfärdande av riktlinjer säkra gemensamma mål för

staden, likvärdig service och handläggning. Inom missbrukarvården är behovet av kunskap om olika klientgrupper stort liksom behovet av uppföljning, såväl för staden som helhet som för de enskilda förvaltningarna. De dokumentation- och uppföljningssystem som f.n. finns tillgängliga i staden ger inte den kunskap som är önskvärd.

ASI används idag i mindre eller större skala i 10 stadsdelsförvaltningar och vid socialtjänstförvaltningens enhet för hemlösa. Bedömningen är att användandet av ASI innebär en kvalitetssäkring av utredningsarbetet med främst missbrukare och gör det möjligt att följa upp enskilda klienter och olika klientgrupper över tid. Ansvariga missbrukschefer vid stadsdelsförvaltningarna och enheten för hemlösa har visat stort intresse för denna fråga. Det är därför angeläget för staden att utveckla användandet av ASI och att berörda förvaltningar får tillgång till ett enhetligt IT-stöd som helst bör integreras med befintliga system i staden.

REMISSER

Förslaget om utveckling av utrednings- och uppföljningsinstrument inom Stockholms stads missbrukarvård har för synpunkter remitterats till stadsledningskontoret, Spånga-Tensta stadsdelsnämnd, Maria-Gamla Stans stadsdelsnämnd och Älvsjö stadsdelsnämnd.

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande från den 26 januari 2004 är i huvudsak av följande lydelse.

Stadsledningskontorets synpunkter

Stadsledningskontoret anser att det är en bra början att koppla uppföljning av socialt arbete genom särskilda uppföljningsmoduler till nuvarande verksamhetssystem.

Stadsledningskontoret ställer sig positiv till att staden skall undersöka förutsättningar för hur ett elektroniskt stöd vid uppföljning av socialt arbete kan utformas. Det är dock viktigt att man enas om vilka grundläggande uppgifter som en sådan uppföljningsmodul skall innehålla. Detta för att undvika att en central uppföljningsmodul blir för snäv som endast kan användas vid uppföljning för enstaka målgrupper. Missbruksvården har kommit långt när det gäller utvärdering av behandlingsprogram men kontoret antar att det kan finnas områden inom socialtjänsten som kan ha liknande behov när man ser vad IT-systemen har för möjligheter. IT-stödet kan exempelvis med fördel användas vid uppföljning av arbetsmetoden Barns Behov i Centrum (BBIC). Stadsdelsnämnden Spånga-Tensta är en av sju projektkommuner/kommundel i socialstyrelsens projekt. Socialstyrelsen kommer att utvärdera projektet under år 2004, resultat av denna utvärdering kommer år 2005.

Det finns många olika exempel på programvaror som kan användas för uppföljning av socialt arbete. Således skall den programvara som används på 10 stadsdelsnämnder och på enheten för hemlösa ses som ett exempel på hur man kan använda IT-tekniken för uppföljning. Det kan finnas andra programvaror som fyller samma funktion som nuvarande utifrån en definierad kravspecifikation.

Stadsledningskontoret föreslår att en förundersökning initieras av kommunstyrelsen, i syfte att undersöka förutsättningar för hur en programvara för uppföljning av socialt arbete skall utformas. Arbetet skall bedrivas i nära samarbete med socialtjänstnämnden och några stadsdelsnämnder. Programvaran skall utöver elektronisk stöd till arbetsmetoden ASI även lägga grunden för uppföljning inom andra områden inom socialtjänsten.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd beslutade den 30 oktober 2003 att godkänna och överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Spånga-Tensta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande från den 10 oktober 2003 är i huvudsak av följande lydelse.

Förvaltningens synpunkter

ALL-teamet har under flera år arbetat med att hitta bra verktyg för att utvärdera verksamheten och bl.a. gick all personal under hösten 2002 en fyra dagar lång utbildning i ASI (Addiction Severity Index) och MAPS (Monitoring Area Phase System). ASI är ett intervjubaserat instrument för utredning och bedömning. MAPS är ett formulär som kan utgöra underlag för en behandlingsplanering. Under år 2003 har vi prövat instrumentet ASI i utredningsarbete och vi kommer att ha en uppföljningsdag då vi summerar våra erfarenheter och diskuterar hur det fortsatta arbetet med dessa instrument ska se ut.

Av tjänsteutlåtande från Staben på Socialtjänstförvaltningen framgår att man gjort bedömningen att användandet av ASI innebär en kvalitetssäkring i utredningsarbetet med missbrukare och gör det möjligt att följa upp enskilda klienter och klientgrupper över tid. Att man från Stabens sida vill verka för ett enhetligt system över staden och se till att berörda förvaltningar får tillgång till IT-stöd i arbetet är mycket positivt. Det förefaller rimligt att detta integreras med befintliga system om det är möjligt.

Maria-Gamla Stans stadsdelsnämnd beslutade den 6 november 2003 att godkänna och överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Maria-Gamla Stans stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande från den 30 september 2003 är i huvudsak av följande lydelse.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Maria-Gamla stans stadsdelsförvaltning är en av de förvaltningar som använder ASI-intervju vid utredningar om missbruk. Stadsdelsförvaltningen ställer sig helt bakom förslaget till ett fungerande IT-stöd så att även ASI-intervjuer kan dokumenteras inom ramen för utredningen i Paraplyet.

Älvsjö stadsdelsnämnd beslutade den 6 november 2003 att godkänna och överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Älvsjö stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande från den 16 oktober 2003 är i huvudsak av följande lydelse.

Förvaltningens synpunkter

Stadsdelsförvaltningens sociala enhet har delvis använt ASI sedan ett par år tillbaka. Från och med 2003 använder man metoden inom ramen för flertalet utredningar avseende klienter som har missbruksproblem. Enheten har genomgående positiva erfarenheter av att använda ASI. Flera klienter har uttryckt att de har fått mer insikt om sina problem och hur de påverkar deras liv, efter att ha använt ASI. Socialsekreterarna uppfattar metoden som "respektfull" i förhållande till klienten, i bemärkelsen att metoden är utprövad, och att frågorna därför inte uppfattas som godtyckliga eller onödigt påträngande. Socialsekreterarna avser också att i framtiden använda metoden för uppföljning och utvärdering tillsammans med den enskilde klienten, samt för kartläggning av beroendeproblematiken i Älvsjö.

Stadsdelsförvaltningen instämmer i socialtjänstförvaltningens bedömning att användandet av ASI innebär en kvalitetssäkring av utredningsarbetet med personer med missbruksproblem. Metoden ger också möjlighet att följa upp enskilda klienter och olika klientgrupper över tid.

Stadsdelsförvaltningen förordar att stadens beställargrupp för Paraplysystemet arbetar vidare med att berörda förvaltningar får tillgång till ett fungerande IT-stöd för ASI, vilket bör integreras med Paraplysystemet.